

Helse- og omsorgsdepartementet

Vår ref.: 2014/23

Deres ref.:

Dato: 12.09.2014

Hvordan skal egnethet for assistert befruktning vurderes?

Evaluering av bioteknologilovens § 2-6 om avgjørelse om behandling med assistert befruktning

Bioteknologirådet har på sine møter 5.–6. mai, 19. juni og 4. september 2014 diskutert bioteknologilovens bestemmelser om avgjørelse om behandling med assistert befruktning.

I bioteknologilovens kapittel 2 fastslås det at par som søker om assistert befruktning, skal vurderes medisinsk og psykososialt av lege før avgjørelse om behandling tas. I tillegg til en kartlegging av parets fertilitetsproblemer og andre relevante medisinske forhold skal også deres egnethet til å motta behandlingen og yte omsorg for barnet vurderes.

Sammendrag av Bioteknologirådets tilråding

Et samlet bioteknologiråd mener det er behov for en forskrift med retningslinjer for hvordan den medisinske og psykososiale vurderingen skal gjennomføres.

Rådet mener det bør kreves at alle som søker om assistert befruktning, leverer barneomsorgsattest eller en lignende politiattest sammen med søknaden. I tillegg må behandlende lege på faglig grunnlag kunne kreve at søkerne utleverer taushetsbelagt informasjon om seg selv.

I tilfeller hvor legen mener det er behov for en nærmere vurdering av søkerens egnethet til å være omsorgspersoner for barn, bør det utarbeides en form for sosialrapport. Det må sikres et system for finansiering og utarbeidelse av slike rapporter. Søkerne må få rett til å klage på rapporten dersom de mener at den konkluderer på feilaktig grunnlag.

All relevant informasjon om parets omsorgsevne som framkommer under søknadsvurderingen, bør følge søkerne ved senere søknader. Dette må gjøres på en måte som ivaretar personvernet til de involverte.

Bakgrunn

«Når samfunnet gjennom assistert befruktning medvirker til at barn blir unnfanget, er det naturlig at det også har et ansvar for at det foretas en vurdering av parets omsorgsevne og hensynet til barnets beste», skrev Helsedepartementet i 2003 i forarbeidene til dagens bioteknologilov.¹ Dette ansvaret er nedfelt i bioteknologilovens § 2-6:

§ 2-6. Avgjørelse om behandling

Beslutning om å foreta behandling med sikte på assistert befruktning treffes av lege. Avgjørelsen skal bygge på medisinske og psykososiale vurderinger av paret. Det skal legges vekt på parets omsorgsevne og hensynet til barnets beste.

Legen kan innhente den informasjon som er nødvendig, for å foreta en helhetsvurdering av paret.

Hensikten med en medisinsk og psykososial vurdering av par som ønsker assistert befruktning, vil ifølge departementet i første rekke være å identifisere par som ikke bør starte opp behandlingen, eller som ikke vil være egnet som foreldre.

Det daværende Helse- og sosialdirektoratet utarbeidet i 2006, på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet, et utkast til rundskriv om medisinsk og psykososial vurdering av par som ønsker assistert befruktning. Den daværende Bioteknologinemnda foreslo i den sammenheng at retningslinjene burde utformes som en forskrift heller enn et rundskriv, for å gjøre dem mer bindende. Utkastet ble oversendt departementet, men aldri sendt ut på høring eller implementert. Til tross for at klarere retningslinjer på feltet har blitt etterspurt av både fagmiljøene og Bioteknologinemnda, har slike retningslinjer latt vente på seg.

Medisinsk og psykososial vurdering av personer som søker om assistert befruktning

Svaret på spørsmålet om hva som gjør et par egnet til å være foreldre, vil variere fra person til person, og i mange tilfeller også fra lege til lege. Det kan derfor være grunn til å diskutere om det bør fastsettes noen grunnleggende retningslinjer for å sikre at ulike søkere på ulike steder i landet blir mest mulig rettferdig behandlet. Slike retningslinjer kan også bidra til å sikre at det kommende barnets beste ivaretas enda bedre.

Signalene Bioteknologirådet har mottatt fra fagmiljøene tyder på at mange fertilitetsklinikker opplever noen ganske få tilfeller i året hvor de er i tvil om søkerens egnethet til å ha omsorg for et barn, og ønsker å gjennomføre en grundigere psykososial vurdering av paret. De kan da ønske utfyllende informasjon fra andre instanser, som for eksempel politi, sosialkontor, PP-tjeneste eller barnevern. Legene møter hovedsakelig velvilje hos instansene de kontakter, men opplever ofte å ikke bli

¹ [Ot.prp. nr. 64 \(2002–2003\)](#), kap. 2.8.5.

prioritert fordi de ikke har ressurser til å gi økonomisk kompensasjon for tjenestene de etterspør.

Særlig to typer utfyllende informasjon kan tenkes å være relevante for leger i denne situasjonen. Det første er en *barneomsorgsattest*, som er en politiattest for personer som skal ha omsorg for eller oppgaver knyttet til mindreårige. Barneomsorgsattester brukes, ifølge politiregisterlovens § 39, for å utelukke personer fra stilling, virksomhet, aktivitet eller annen funksjon dersom slik utelukkelse kan forhindre at personene begår overgrep mot eller har skadelig innflytelse på mindreårige, eller bidrar til å øke tilliten til at mindreårige tas hånd om av skikkede personer. Det andre er en *sosialrapport* av typen som utarbeides ved søknad om adopsjon.

Det har forekommet at søkere etter et søknadsavslag henvender seg til andre fertilitetsklinikker helt til de finner en klinikk som gir dem en positiv medisinsk og psykososial vurdering. En mulig måte å unngå denne situasjonen på, er å la informasjonen som fremkommer i løpet av søknadsprosessen, følge søkerne hvis de senere sender inn en ny søknad om assistert befruktning. Søkernes rettssikkerhet kan sikres ved at rapportene klassifiseres som vedtak etter forvaltningsloven, og at søkerne dermed kan klage på vedtakene.

Et beslektet spørsmål er hvorvidt par som søker om assistert befruktning, skal kunne pålegges å utlevere taushetsbelagt informasjon til fertilitetslegen når legen mener slik informasjon er nødvendig for å kunne gjennomføre en medisinsk og psykososial vurdering. Enkelte søkere kan føle dette som et inngrep i privatlivet, men samtidig kan informasjonen som framkommer i slike tilfeller, være vesentlig for legens medisinske og psykososiale vurdering.

Bioteknologirådets tilråding

Et samlet bioteknologiråd mener at når vi som samfunn vedtar å ha et tilbud om assistert befruktning, har vi et ansvar for at det foretas en medisinsk og psykososial vurdering av barnets foreldre som sikrer at hensynet til barnets beste ivaretas. Rådets medlemmer foreslår derfor at alle som søker om assistert befruktning, må levere barneomsorgsattest eller en lignende politiattest sammen med søknaden.

Rådsmedlemmene mener samtidig at det er behov for klarere retningslinjer for hvordan den medisinske og psykososiale vurderingen skal gjennomføres. De etterlyser derfor videre fremdrift i arbeidet med det daværende Helse- og sosialdirektoratets rundskriv fra 2006. Ettersom det har gått så lang tid siden dokumentet ble skrevet, har det skjedd flere endringer i regelverk og praksis. Ikke minst har tilbudet om assistert befruktning blitt utvidet til også å gjelde lesbiske par og par hvor en av partene er smitteførende med en kronisk og alvorlig seksuelt overførbart infeksjon, som for eksempel hiv. Dokumentet bør derfor revideres og oppdateres før den videre prosessen gjenopptas. Ikke minst når det gjelder den sistnevnte gruppen, kan den medisinske og psykososiale vurderingen være krevende for mange leger. Rådet mener det endelige resultatet bør bli en forskrift, ikke et rundskriv.

I tilfeller hvor legen ønsker en nærmere vurdering av søkerens egnethet til å være omsorgspersoner for barn, bør det utarbeides en form for sosialrapport. Det må sikres et system for finansiering og utarbeidelse av slike rapporter. Søkerne må få rett til å klage på rapporten dersom de mener at den konkluderer på feilaktig grunnlag.

Legen bør også på faglig grunnlag kunne sette utlevering av taushetsbelagt informasjon om søkerne som et premiss for å godkjenne søknader om assistert befruktning.

All relevant informasjon om parets omsorgsevne som framkommer under søknadsvurderingen, bør følge søkerne ved senere søknader. Dette må gjøres på en måte som ivaretar personvernet til de involverte.

Med vennlig hilsen

Kristin Halvorsen
Leder

Sissel Rogne
Direktør

Saksbehandler: Hallvard Kvale, seniorrådgiver